

Therkel Mathiassen:

Archæology of the Central Eskimos.

I. Descriptive part. II. The Thule culture and its position within the Eskimo culture.

(27×17 1/2 cm. 333+209 S. 113+12 Fig. 85 Tavler, 2 Kort).

Gyldendalske Boghandel, Kjøbenhavn 1927.

Anmeldt af Gudmund Hatt.

Denne store Bog fremtræder som 4. Bind af „Reports of the fifth Thule Expedition“ og bringer Resultaterne af denne Ekspeditions arkæologiske Arbejde i det centraleskimoiske Omraade. Det heri fremlagte Materiales kulturhistoriske Betydning er saa stor, Forfatterens Tolkning deraf saa uigendrivelig klar og velovervejet, at Bogen utvivlsomt vil blive staaende som et af Eskimoforskningens Hovedværker.

Mathiassen har ved sine Gravninger øget Kendskabet til Eskimokulturens ældre Former i meget høj Grad. Paa Basis af det fremdragne Materiale er han naaet til en fuldstændig sikker Erkendelse af en Lagdeling i den eskimoiske Kultur. Hans Slutninger er prægede af nøgtern Skarpsindighed. Han vover sig ikke — eller i hvert Fald kun yderst sjælden og aldrig paa væsentlige Punkter — længere ud, end Materialet kan bære. Paa den anden Side er det en Svaghed ved Undersøgelsen, at han aldrig forfølger Formerne længere end til Eskimokulturens Grænser. Han kunde have øget baade Sikkerheden og Rækkevidden af sine Resultater, om han ikke bestandig gjorde Holdt ved Eskimogrænserne.

Paa Side 1 af I Del og S. 197—199 af II Del har Mathiassen kortelig omtalt nogle af de Teorier, som tidligere er blevet fremsat fra forskellige Sider om Eskimokulturens Tilblivelse og om Lag og Strømninger indenfor Eskimokulturen. Dette lille Forsøg paa en Oversigt over Eskimoproblemets Udvikling har dog lidt for meget faaet Præg af en mekanisk Sammenhobning af Teorier og Hypoteser; der fremkommer næppe en Antydning af, at der mellem alle Teorierne dog fin-

des en indre Sammenhæng, at de hører sammen til et lille Stykke, ikke ganske uinteressant Aandshistorie. Øjensynlig er Mathiassen ingen Ven af ubeviste Teorier. Dette er i og for sig forstaaeligt; enhver sand Videnskabsmand elsker Kendsgærningernes Fylde højere end Teoriernes Hjærnespind. Og dog har Teorier og Arbejdshypoteser deres nødvendige Mission. Af Teoriernes indbyrdes Kamp fremgaar Problemerne; og uden Problemer vilde der ingen Forskning være. Der kan i Eskimoforskningens Historie spores en Linie, som fører frem til Erkendelsen af Lagdeling i Eskimokulturen.

I lang Tid var der Strid mellem to tilsyneladende uforenelige Teorier om Eskimokulturens Opstaaen. Nogle Forskere havde særlig Opmærksomheden henvendt paa de slaaende Ligheder mellem Øst- og Vesteskimoernes Kultur og var derfor tilbøjelige til at antage en vestlig, maaske endog en asiatisk Oprindelse for Eskimokulturen. Andre Forskere fik Øje paa saadanne Træk, som syntes at have en central Oprindelse, og antog derfor, at Eskimokulturen var opstaaet i de centrale Egne. Denne sidste Teori, der først var fremsat af Franz Boas, blev herskende i Amerika og blev en Hindring for den rette Tydning af de arkæologiske Former, som navnlig af Hvalfangeren Kaptajn Comer hjembragtes fra gamle, eskimoiske Bopladser og Grave i det centraleskimoiske Omraade.

Mange af Thulekulturens Typer har i Virkeligheden været kendt længe. Navnlig indeholder Comers Samlinger fra Southampton Island og Lyon Inlet, som Boas publicerede 1907 i 2. Del af sit Værk „The Eskimo of Baffin Land and Hudson Bay“, en stor Mængde jordfundne Genstande, tilhørende den gamle Eskimokultur, vi nu — med Mathiassen — kalder Thulekulturen. Og dog gik den virkelige Betydning heraf ikke op for Boas. Det synes ikke at være faldet ham ind, at Comers Materiale kunde tyde paa en gammel, fra Vest kommende Strøm af Eskimokultur. Tværtimod, han opfattede Comers Materiale som et yderligere Bevis for Rigtigheden af sin i 1888 fremsatte Teori om Eskimoernes Oprindelse i det centrale Omraade. Naar de nulevende Centraleskimoers Kultur paa væsentlige Punkter afviger stærkt fra saavel Alaska- som Grønlandseskimoernes og derved staar i udpræget Modsætning til de af Comer hjembragte Fund, da saa Boas heri en Degeneration af de centrale Egenes Kultur — en Degeneration, som han formodede var indtraadt i meget sen Tid, i Forbindelse med den moderne Hvalfangsts Indflydelse. At det kunde dreje sig om et dybtgaaende Kulturskifte, langt ældre end de hvide Mænds Indflydelse i disse Egne, synes ikke at være faldet ham ind. Han tillagde derfor heller ikke Kulturforandringen i disse Egne megen Vægt.

Teorien om Eskimoernes Oprindelse i det centrale Omraade hin-

drede ogsaa andre amerikanske Etnografer i at se de af Comer hjembragte Oldsager i det rette Lys. Selv en Forsker som Wissler, der dog ellers ikke er bange for at operere med asiatiske Kulturindflydelser i Nordamerika, nøjes i sin Publikation af Comers overordentlig interessante Fund fra Stationen Thule med at fremhæve, at dette Fund viste nøje Overensstemmelse med de af Thomsen publicerede Sager fra Nordøstgrønland, og at der ogsaa var Lighedspunkter med ældre Fund ved Hudson Bay og vestligere. Og i sin Afhandling om Harpuner og Pile i Stefánssons Samling nøjes Wissler med at fastslaa, at der er mere Lighed mellem gamle, jordfundne Harpuner fra Sibirien, Alaska og Hudson Bay Omraadet, end der kan paavises i Samlinger fra den moderne Eskimokultur.

Thalbitzer havde ganske vist fastholdt Rinks gamle Opfattelse, at Eskimoerne var komne vestfra. Men Antagelsen af denne Teori vanskeliggjordes derved, at adskillige Træk i den moderne Eskimokultur peger hen mod det centrale Omraade som Oprindelsessted.

Derfor betød det et Fremskridt, da Steensby søgte at mægle mellem de to stridende Opfattelser ved at fremsætte sin nye Teori om, at der indenfor Eskimokulturen maatte skælnes mellem et ældre og et yngre Lag af forskellig Oprindelse, idet det ene Lag skyldtes en Kulturudvikling i det centrale Omraade, medens det andet Lag var blevet til i Egnene omkring Beringsstrædet under stærk asiatisk Indflydelse. Ganske vist er jeg stadig af den Mening, som jeg udtalte straks efter Fremkomsten af Steensbys Bog, at Steensby vilde være kommet Sandheden nærmere, om han havde byttet om paa sine Betegnelser: palæeskimoisk og neoeskimoisk Kultur; thi det omkring Beringsstrædet opstaaede Kulturlag er ikke, saaledes som Steensby mente, det yngste, men maa tværtimod anses for at være meget gammelt; og efter at denne gamle Eskimokultur havde bredt sig fra Alaska til Grønland, er nyere Kulturstrømme udgaaet fra det amerikanske Indland og har erobret det centraleskimoiske Omraade.

Naar man allerede før Mathiassens Undersøgelser kunde skønne, at der i relativt sen Tid maatte være foregaaet et erobrende Fremstød af Kulturelementer fra Indlandet i det centraleskimoiske Omraade, da beror det paa Kulturelementernes Udbredelsesforhold hos de nulevende Eskimostammer. Der er ofte blevet paapeget dybtgaaende Overensstemmelser mellem Eskimokulturen i Grønland og i Alaska, medens de nulevende Centraleskimoers Kultur afviger stærkt fra saavel Vest- som Østeskimoernes. Dette Forhold lader sig simplest forklare ved den Antagelse, at Centraleskimoernes Kultur repræsenterer et forholdsvis sent Fremstød af Elementer fra Indlandet, der har fortrængt en Række af gamle eskimoiske Kulturelementer fra det centrale Om-

raade, medens de har holdt sig i Live mod Øst og Vest. At gennemføre en Lagdeling af Eskimokulturen paa dette Grundlag alene, lod sig dog næppe gøre; en Rekonstruktion af den gamle Eskimokultur, alene ved Hjælp af Udbredelsesforholdene, hindredes ved meget store Vanskeligheder. Man kunde ikke i alle Tilfælde være helt sikker paa, at Kulturligheder mellem Grønland og Alaska virkelig beroede paa en oprindelig Sammenhæng; der er jo saaledes fremført stærke Grunde for den Antagelse, at et Element som Hvalbardenettet i Grønland er af ret sen Oprindelse og skyldes dansk Kulturindflydelse. Visse Elementer, f. Eks. Konebaaden, kunde tænkes at være forsvundet fra det centrale Omraade af rent fysisk-geografiske Aarsager. En Rekonstruktion af den gamle Eskimokultur var derfor kun mulig ved Hjælp af Gravninger i det centrale Omraade; og vel at mærke, disse Gravninger skulde udføres af en Arkæolog.

Knud Rasmussen kunde ikke have overdraget denne vigtige arkæologiske Opgave til en bedre Mand end Therkel Mathiassen. Allerede før Rejsen havde han i flere smukke Arbejder lagt for Dagen en udpræget arkæologisk Sans og en dyb Kærlighed til den forhistoriske Videnskab. Mathiassen er født Arkæolog. Han har i sin Barndom oplevet Mullerupkulturens Opdagelse og Udforskning paa nærmeste Hold, og som Student har han selv arbejdet med Danmarks ældste og ældre Stenalder. Det var et virkeligt Held, at den Mand, der fik betroet den arkæologiske Udforskning af det centraleskimoiske Omraade, stod i nær Berøring med den danske forhistoriske Arkæologi.

Nøgttern Virkelighedssans og Afsky for forhastede Slutninger er karakteristiske Egenskaber for Mathiassen. Hans tørre Nøgtternhed er et videnskabeligt Plus, men kan til Tider virke lidt irriterende. Kun eet Sted i det tykke Værk hæver Fremstillingen sig til virkelig Flugt — det er i det Kapitel, der afslutter Skildringen af Naujan Fundet. Her er vi da ogsaa ved Dramaets Knudepunkt. Naujan Fundet betyder nemlig den egentlige Opdagelse af Thulekulturen. Hos Polar-eskimoerne er Forskellen mellem det gamle Kulturlag og den nulevende Kultur saa lidt udpræget, at Comers Fund fra Stationen Thule ikke var blevet vurderet ret. Ved Naujan derimod fremtraadte Modsetningen mellem den gamle Kultur og de nulevende Aivilik-Eskimoers saa stærkt og tydeligt, at Mathiassen med fuld Sikkerhed kunde udtale: *I denne Egn har der engang i Fortiden hersket en Eskimokultur, som var meget forskellig fra den nu eksisterende.*

Dette betydningsfulde Resultat blev siden yderligere sikret og udvidet gennem den lange Række af Gravninger, som der gøres Rede for i Værkets første Del. Overalt, hvor Udgravninger foretoges — ved Repulse Bay, ved Chesterfield Inlet, paa Southampton Island, ved

Ponds Inlet, paa King Williams Land — blev der under den moderne centraleskimoiske Kultur fundet Levninger af en ældre Kultur, en udpræget Kystkultur, baseret paa Sødyrjagt, med faste Vinterhuse liggende nær de gode Jagtgrunde. I Henseende til Redskaber, Husbygning, Ornamentik, og hvad en Arkæolog ellers kan finde frem af Jorden, gør der sig dybtgaaende Forskelligheder gældende mellem Thulekulturen og den moderne centraleskimoiske Kultur.

Dette fremgaar umiddelbart og uomtvisteligt af det i første Del publicerede Materiale. I anden Del analyserer Mathiassen dette Materiale, gør Rede for Thulekulturens Elementer og undersøger deres Udbredelse i Tid og Rum, for derigennem at bestemme Thulekulturens Plads indenfor Eskimokulturen som Helhed. Hans Undersøgelse er præget af Klarhed og Konsekvens. Dog kan den ikke siges at være ført helt til Bunds; thi naar han kommer til Eskimokulturens Grænser, stopper han bestandig op — han gør intet Forsøg paa at følge Elementernes Udbredelse eller deres Udviklingshistorie længere. Der ligger en Begrænsning i Afhandlingens Titel: „The Thule culture and its position within the Eskimo culture“; og denne Begrænsning opfatter Mathiassen særdeles bogstaveligt.

Men Eskimokulturens største Problemer kan i Virkeligheden ikke løses uden at tage Hensyn til de omgivende Kulturer. Ligesom de store Problemer i dansk Arkæologi aldrig kan løses af Folk, hvis Horisont ender ved Danmarks Grænser, saaledes maa en Eskimoforskers Horisont ikke høre op ved Eskimokulturens Grænser — den bør tværtimod strække sig meget vidt, ud over Nordamerika og Nordasien.

Den næsten fuldstændige Ignoreren af, hvad der ligger udenfor Eskimogrænserne, formindsker i nogle Tilfælde Undersøgelsens Betydning og Rækkevidde, bl. a. i det vigtige Afsnit om Hvalknoglehuset og dets geografiske Udbredelse. Her gaar Mathiassen ganske vist lidt udenfor de nuværende Eskimogrænser, idet han medtager Ruinerne af Hvalknoglehuse paa Østsibiriens Kyster indenfor Chukchernes Omraade. Men han burde gaa endnu videre; thi Hvalknoglehusets Problem kan kun løses i Forbindelse med de halvt underjordiske Træ- og Jordhuse, som i forskellige Former træffes paa begge Sider af Beringshavet og det nordlige Stillehav. Mathiassen er af den Mening, at Hvalknoglehuset har en nøje kulturhistorisk Forbindelse med det firkantede Point Barrow Hus af Træ og Jord. Han fremsætter den Opfattelse, at det firkantede Point Barrow Hus og Hvalknoglehuset i Virkeligheden er det samme Hus, blot bygget af forskelligt Materiale. At den ene Form er firkantet, den anden rund, forklarer han meget simpelt som en Følge af Materialets Art; thi et rundt Træhus er en

Selvmodsigelse, og et firkantet Hvalknoglehus er ligeledes en Selvmodsigelse.

Nu forholder det sig desværre saaledes, at den Slags „Selvmodsigelser“ findes i Virkeligheden og bidrager til at gøre Livet besværligt for Arkæologer og Etnografer.

Ruinerne af Hvalknoglehuse i Nordøstasien er, saa vidt det kan ses af Beskrivelsen, i Almindelighed runde. Men det eneste Hvalknoglehus, som Bogoras har set i velbevaret Tilstand, beliggende paa Chukcherhalvøens pacifiske Kyst, er udpræget rektangulært — hvilket altsaa viser, at der meget godt kan bygges firkantede Huse af Hvalknogler.

Vigtigere forekommer det mig, at der findes mange Træhuse, som ikke er firkantede — og det netop indenfor et stort Omraade, som man i særlig Grad bør have Opmærksomheden henvendt paa, naar man studerer Thulekulturens Husformer, nemlig Beringshavets og det nordlige Stillehavs nærmeste Omgivelser. Kyst-Korjakernes Hus, bygget af Tømmer og Jord og noget nedsænket, er aldeles ikke firkantet — det er ottekantet, og den Udgravning, hvori Huset indrettes, er cirkelrund. Det er vistnok værdt at lægge Mærke til, hvad Jochelsen meddeler, at det Ord, hvormed Rensdyr-Korjakerne betegner Kyst-Korjakernes Hus, betyder „Hus af Hvalkæber“. Heraf drager Jochelson den nærliggende Slutning, at Kyst-Korjakernes Hus engang i Fortiden har været bygget af Hvalknogler, ligesom Eskimoernes.

Der er saaledes Grund til at formode en Sammenhæng mellem Kyst-Korjakernes nedsænkede Tømmer- og Jordhuse og Hvalknoglehuset. Ydermere er der Grund til at antage en kulturhistorisk Sammenhæng mellem Kyst-Korjakernes Hus og adskillige andre Husformer. Kamchadalernes Vinterbolig stod Kyst-Korjakernes Hus meget nær. Det oprindelige giljakiske Hus, som Leopold von Schrenck har beskrevet, har ogsaa visse Lighedspunkter dermed. I samme Forbindelse bør nævnes de arkæologiske Vidnesbyrd om underjordiske eller nedgravede Huse i Ainuernes Omraade (jfr. Hitchcock: *The ancient pitdwellers of Yezo*. Rep. U. S. Nat. Museum, 1890); de synes at have været Jordhuse, noget nedsænkede i Jorden.

Paa Aleuterne fandtes nedgravede Huse af Drivtømmer eller Hvalknogler, der synes at have haft væsentlige Lighedspunkter med det kamchadalske Vinterhus og Kyst-Korjakernes Hus. Alaska-Eskimoernes nedgravede Huse af Træ og Jord er firkantede; men der findes i Alaska Ruiner af Hvalknoglehuse og af runde Huse. Gaar vi fra Alaska mod Sydøst, saa finder vi hos Nordvestindianerne en højt udviklet Arkitektur, der tilsyneladende intet har at gøre med de nedgravede Huse; men i Sagnene forekommer dog her Hentydninger til nedgra-

vede Huse. Og indenfor Nordvestkysten, hos Indlandsstammerne af Salish-Ætten, der har bevaret en Mængde gamle Kulturtræk, træffes atter det runde, nedgravede Hus, tilmed i en Form, der meget minder om Kyst-Korjakernes Bolig (jfr. f. Eks. Teit: The Thompson Indians of British Columbia).

Mathiassen synes tilbøjelig til at mene, at Hvalknoglehuset er opstaaet af det firkantede Point Barrow Hus, ved at denne Hustype er blevet hensat til en Egn, hvor der manglede Tømmer. Han erklærer dog, at det endnu er uafgjort, om Point Barrow Huset eller Hvalknoglehuset er ældst. Det forekommer mig imidlertid, at vi slet ikke kan være sikre paa, at Point Barrow Huset er det ældste nedgravede Træhus i Alaska. Dette Spørgsmaal vil kun kunne afgøres ved arkæologiske Undersøgelser. Dog kan det være nyttigt at paapege, med fremtidige Gravninger for Øje, at ingenlunde alle runde Huse behøver at være Hvalknoglehuse, og ingenlunde alle Træhuse behøver at være firkantede. Det er jo dog en meget nærliggende Mulighed, at det runde nedgravede Træhus, der endnu den Dag i Dag eksisterer paa begge Sider af Stillehavet, ogsaa har eksisteret i Alaska — og at det netop er denne Hustype, der er Hvalknoglehusets Prototype.

Til de mest interessante Stykker i Mathiassens Materialesamling hører de tre smaa Potteskaar fra Naujan. I Forbindelse med Stefánssons Fund ved Langton Bay og Jenness's Fund ved Coronation Gulf viser de Pottemageriets østlige Udbredelse i det arktiske Amerika. Tidligere kendte man kun det eskimoiske Pottemageri fra Alaska. Og da den herskende Opfattelse gik ud paa, at Eskimokulturen var opstaaet i det centrale Omraade, og at Eskimoerne herfra var komne til Alaska, vilde det dengang have syntes urimeligt at tænke sig, at Fedtstenslampen og Fedtstenskogekarret kunde være afledte af Lerlampe og Lerkar. Nu derimod, da vi ved, at Pottemageriet var et Element af Thulekulturen, medført vestfra og efterhaanden uddød under Kulturens Fremtrængen mod Øst, er det en saare nærliggende Tanke, at Lampen og Kogekarret oprindelig har været af Ler og siden er overført i andet Materiale. At det i Virkeligheden forholder sig saaledes, bliver i høj Grad sandsynliggjort ved Mathiassens Paavisning af, at Thulekulturens Fedtstenslampe og Kogekar ved deres afrundede Former slutter sig nøje til Lerlampen og Lerkarret.

For Spørgsmaalet om Thulekulturens Tilblivelse er det derfor af allerstørste Betydning at blive klar over, hvor Thulekulturen kan have faaet Pottemageriet fra. Naar Mathiassen jævnfører det eskimoiske Pottemageri med den primitive Lerkartilvirkning, som Wissler har benævnet Mandan-Hidatsa Typen, da er dette berettiget fra et rent teknologisk Synspunkt. Ikke destomindre turde det være tvivlsomt, om der

har eksisteret nogen kulturhistorisk Forbindelse mellem Pottemageriet hos Eskimoerne og hos de nordamerikanske Indianere. Afstanden fra Eskimoerne til Amerikas store Pottemageri-Område — der jo kun breder sig lidt ud over det gamle Agerbrugsområde — er meget stor. Ganske vist er det arkæologiske Kendskab til Amerikas nordlige Skovegne endnu mildest talt saare mangelfuldt; men den Omstændighed, at man heller ikke i Nordvestindianernes Område har fundet Pottemageri, tyder paa, at dette Kulturelement virkelig fuldstændig mangler over et meget stort Område i det boreale Amerika.

Det ses derfor heller ikke, hvorledes det Brug at opbygge Lerkarrene af Lerstrimler, som findes stedvis hos Alaskas Eskimoer, kunde skyldes „Indian influence“. Det bør jo erindres, at denne Teknik ingenlunde er karakteristisk for det indianske Pottemageri alene, men har været vidt udbredt ogsaa i den gamle Verden.

Det eskimoiske Pottemageri staar derimod i ubrudt territorial Sammenhæng med Asiens Pottemageri-Område, idet Forekomsten af Lerkar er paavist arkæologisk i det nordøstlige Asien, fra Japan til Chukcher-Halvøen. En Redegørelse herfor findes i Jochelsons Værk „The Koryak“.

Hos Chukcherne, saavel som hos de asiatiske Eskimoer, findes baade Lamper og Kogekar af ubrændt Ler; de beskrives indgaaende af Bogoras. Hos Korjakerne er Lerkartilvirkningen ophørt; men Mindet om den er bevaret, bl. a. i Mytherne, og der findes Lerkarskaar i de gamle Husruiner. Korjakernes Pottemageri har staaet noget højere i teknisk Henseende end Chukchernes og Eskimoernes; de korjakiske Lerkar er tyndvæggede og af brændt Ler. I gamle Husruiner paa Kamchatka har Dittmar fundet Skaar af grove, maaske ubrændte Lerkar. Skaar af primitive Lerkar er ogsaa fundet flere Steder paa Kysten af det okhotskiske Hav, ved Munden af Amur og paa Kurilerne, saavel som paa Sakhalin og Yeso. De nulevende Giljaker og Ainuer har ganske vist ikke Pottemageri; men enten deres Forfædre eller deres Forgængere i Omraadet maa have kendt det. Rimeligvis hænger hele det nordøstasiatiske Pottemageri sammen med det forhistoriske Pottemageri paa den japanske Øgruppe.

At Pottemageri, af samme primitive Art som i Thulekulturen, har været kendt paa Aleuterne, ved vi af Jochelsons Fund af en halv Lampe af ubrændt Ler. Paa Aleuterne har Pottemageriet ligesaa lidt kunnet holde sig som ved Repulse Bay. Er Grunden maaske den, at man har savnet velegnet Ler og ikke har kendt til at slemme Leret?

Dersom Mathiassen har Ret i sin Antagelse af, at Thulekulturens Lampe oprindeligt var af Ler — og jeg ser ingen Grund til at forkaste denne Antagelse — da vil Konsekvensen heraf være, at Thulekultu-

ren har modtaget Lampen fra samme Kilde som Lerkartilvirkningen. Vi kan næppe komme uden om den Antagelse, at Lerkartilvirkningen er af asiatisk Oprindelse. Lampens Herkomst maa da ogsaa være asiatisk. Det er et Punkt af største Interesse; thi Lampen er et af Eskimokulturens mest fundamentale Elementer. I sin Afhandling „The lamp of the Eskimo“ skriver Walter Hough:

„The Eskimo presents the spectacle of a people depending for their very existence upon this household belonging. Indeed, it is a startling conclusion, that the lamp has determined the occupancy of an otherwise uninhabitable region by the Eskimo, or, in other words, the distribution of a race.“

I Virkeligheden forekommer det mig ganske utænkeligt, at det arktiske Amerikas Kyster kan være taget i Besiddelse af Mennesker, som ikke besad Lampen. Det er jo dette vidunderlige lille Apparat, der gør det muligt at udnytte Sødyrenes Tran som Brændsel. Jeg indser ikke Muligheden af, at et Jægerfolk kan have fristet Livet paa det arktiske Amerikas Kyster gennem den lange Vinter, fjernt fra al Trævækst, uden at besidde Lampen. Har Lampen oprindelig været af Ler, og er Lerkartilvirkningen af asiatisk Oprindelse, da maa ikke alene Thulekulturens, men selve Eskimokulturens mest vitale Rødder søges mod Vest og ikke i det centrale Omraade.

At Eskimolampen skulde være opstaaet flere Steder og af forskellige Prototyper, er der næppe nogensomhelst Grund til at antage. Er Thulekulturens Lampe oprindelig en Lerlampe, da maa vi antage, at Lerlampen er Oprindelsen til alle Eskimolamper. At søge en særlig Oprindelse f. Eks. for Rensdyreskimoernes simple Stenlamper, er der næppe Anledning til. Iøvrigt bør det erindres, at Eskimoerne er den eneste amerikanske Folkestamme, der besidder Tranlampen.

— Kapitlet om Harpunerne er et af de bedste i Bogen. Inddelingen af Harpun typerne er aldeles fortrinlig; og Forekomsterne af de forskellige Typer viser, at Inddelingen virkelig er baseret paa Ejendommeligheder, der har udviklingshistorisk Betydning. Jeg er tilbøjelig til at tro, at saa god en Inddeling af Harpuner kunde kun laves af en Mand med naturhistorisk Træning.

Imidlertid kunde jeg ogsaa ved Harpun-Kapitlet have ønsket, at Mathiassen havde kastet et Blik ud over Eskimogrænserne. Ikke at jeg vilde forlange en Redegørelse for Alverdens Harpunformer — det vilde jo i sig selv være blevet en Afhandling i stort Format og have ført ham til næsten alle Jordens Afkroge. Men det forekommer mig, at Eskimo-Harpunerne ikke danner en saa stærkt afsuttet Gruppe, at man helt kan undlade at tage Hensyn til nærstaaende Former hos andre Folkeslag. Vil man undersøge Thule-Harpunernes Oprindelse og Udvik-

lingshistorie, da bliver man vistnok nødt til at se sig om udenfor Eskimogrænserne. Ganske særlig forekommer det mig, at Harpunerne hos de palæasiatiske Folk viser mærkelige Overensstemmelser med eskimoiske Former — ikke bare hos Chukcherne, men endog saa langt mod Syd som hos Giljaker og Ainuer. Jeg vil gærne indrømme, at naar Giljakernes og Ainuernes Harpuner viser paafaldende Lighedspunkter med højt udviklede grønlandske Former, da er det rimeligt at tænke paa en Art Konvergens; men selve den Kendsgerning, at saa stor Overensstemmelse kan fremkomme, tyder dog paa et Fællesskab i Grundlaget.

Den sikre Opfattelse af væsentlige Ligheder og væsentlige Forskelle, som Mathiassen lægger for Dagen i sin Behandling af Harpunerne, viser sig næsten overalt i hans Bog. Dog forekommer det mig, at han har været mindre heldig i sin Behandling af det saakaldte vingede Naalehus. Han mener, at dette for Thulekulturen karakteristiske Naalehus er opstaaet ved Omdannelse, Konventionalisering af en i Alaska forekommende Naalehustype, der har Form af en realistisk Menneskeskikkelse. Beviserne for denne Hypotese forekommer mig dog ganske utilstrækkelige. Jeg tør ikke benægte, at Eskimoerne kan have tænkt paa en Menneskefigur ved det vingede Naalehus; men selv om saa var, vilde det jo aldeles ikke bevise, at der maatte ligge en realistisk Figur til Grund. Der gives vel Tilfælde, hvor en realistisk Figur i Tidens Løb er blevet konventionaliseret til en ukendelig Form; men en saadan Tydning af Naturfolks Ornamentik er ikke nær saa meget *en vogue* blandt Etnograferne i vore Dage som i Hjalmar Stolpes. Den modsatte Proces, at en ganske urealistisk, konventionel Form omdannes i realistisk Retning, kendes der nemlig ogsaa Eksempler paa. En Henvisning til, at „Vingerne“ paa Naalehuset godt kunde tænkes at fremstille Arme, er aldeles ikke overbevisende. Dertil kommer, at det som en realistisk Menneskefigur formede Naalehus i Alaska næppe kan være en meget gammel Form. I hvert Fald kendes saadanne stærkt realistiske Menneskefigurer jo ikke i Thulekulturen. Navnlig bør det fremhæves, at der aldrig paa Thule-Figurerne er gjort ret meget ud af Armene. Jeg er derfor stærkt tilbøjelig til at mene, at Boas har Ret i sin Opfattelse af det „menneskelige“ Alaska-Naalehus som en sen Type — i Lighed med adskillige andre Alaska-Naalehuse, der har Form af Sæl, Hvalros, firføddet Dyr o. a. — Mathiassen polemiserer — men, som jeg synes, uden Held — mod Boas' Formodning om, at det vingede Naalehus og en vis Naalehustype i Alaska (gengivet i Mathiassens Bog, Fig. 5), skulde repræsentere Særudviklinger ud fra samme Grundform.

I sin Kritik af Solbergs Teorier om Jernets Indflydelse paa eski-

moisk Skiferteknik staar Mathiassen derimod meget stærkt. Det fremgaar af hans Undersøgelser, at trekantede slebne Vaabenspidser af Skifer har været i Brug paa Thulekulturens ældste Trin, længe før der kan være Tale om Indflydelse fra Jernteknik. Ligeledes synes den eneggede Skiferkniv at optræde altfor tidligt til, at der kan være Tale om Efterligning af europæiske Jernknive. Solbergs Opfattelse af Uloen som et Redskab, der samtidig med Jernet eller kun lidet tidligere skulde være trængt ind i Eskimokulturen, var vel allerede før Mathiassens Undersøgelser ganske uholdbar.

— I det hele taget er vistnok de allerfleste af Mathiassens Resultater saa stærkt underbyggede af hans Materiale, at de vil blive staaende. Adskillige af Resultaterne vilde dog være blevet yderligere udviklede og sikrede, om han havde draget ikke-eskimoisk Materiale med ind i Undersøgelsen. Navnlig vilde hans Teori om Thulekulturens vestlige Oprindelse, i Eggen om Beringstrædet, have faaet en mægtig Støtte derigennem.

Mathiassen har ganske Ret i, at hvad der nu kræves, er gode arkæologiske Undersøgelser i Alaska — og jeg vilde tilføje: i Østsibirien. Forhaabentlig bliver det Mathiassen selv, der kommer til at foretage Udgravninger i de Egne, han har betegnet som Thulekulturens Hjemland. Ingen er saa nær til det som han. Dog venter han forhaabentlig ikke at finde hele Udviklingen af Thulekulturens Elementer blot ved at grave paa Kysterne nord for Beringstrædet. Thulekulturen — ja, Eskimokulturen i sin Helhed — hviler paa et overmaade gammelt og primitivt Grundlag, til Trods for sin høje, stærkt specialiserede Udvikling. Men det er ganske usandsynligt, at hele den Udvikling, hvorpaa Eskimokulturen beror, skulde være foregaaet indenfor Eskimokulturens Omraade. Tværtimod, man tør sikkert antage, at den særlige arktiske Kulturform, som vi kalder Eskimokulturen, allerede i selve sin Tilblivelsesproces arvede en Række af højt udviklede, Aartusinder gamle Kulturelementer.

Vi ved endnu meget lidt om, hvorledes en Kultur opstaar. Men i hvert Fald maa vi ikke forveksle en Kulturs Historie med dens Elementers Historie. Thulekulturens Elementer er i sig selv ældgamle. Mange af dem findes udbredt til fjerne, vidt adskilte Egne af Jorden og kan arkæologisk paavises gennem uhyre Tidsrum. De allerfleste, ja, muligvis alle Thulekulturens Elementer er ældre end den særlige Syntese af Kulturelementer, som udgør Thulekulturen. Thulekulturen er arktisk; den repræsenterer en Tilpasning til arktiske Naturforhold. Men de Kulturelementer, som indgik i denne Tilpasningsproces, stammer fra subarktiske eller boreale Egne og havde allerede gennemgaaet en lang Udvikling, før de indgik i Thulekulturen.

Spørgsmaalet om Thulekulturens Oprindelse kan derfor ikke løses alene ved at grave den ældste Thulekultur op. Derefter gælder det at finde ud af, hvor den fik sine Elementer fra. De foreliggende Kendsgerninger tyder paa, at Thulekulturen i selve sin Oprindelse hænger nøje sammen med gamle Kystkulturer ved Berigshavet og det nordlige Stillehav. Naar Mathiassen faar gravet i Alaska og skal udarbejde sine Resultater derfra, vil det ikke længere være muligt for ham at lade alt høre op ved Eskimogrænserne; thi Eskimokulturens oprindelige Rødder strækker sig udenfor Eskimoomraadet.
